

การจัดทำศูนย์วัฒนธรรมและพิพิธภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่น
ในฐานะศูนย์เรียนรู้เพื่อการพัฒนาชุมชนบ้านเพียนาม
ตำบลหนองไผ่ อำเภอมือเืองฯ จังหวัดศรีสะเกษ

Establishing a Cultural Center and Local Community Museum
as a Learning Center for Community Development at Ban Pia
Nam, Nong Phai Subdistrict, Mueang District, SiSaKet Province

ชลธิชา โรจนแสง¹, ธัญพงศ์ สารรัตน์²

Chonthicha Rojanasang, Thanyapong Sararat¹

^{1,2}อาจารย์, คณะครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

^{1,2}Lecturer, Faculty of Education, SiSaKet Rajabhat University

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาศักยภาพในการพัฒนาศูนย์วัฒนธรรมและพิพิธภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่นบ้านเพียนาม ตำบลหนองไผ่ อำเภอมือเืองฯ จังหวัดศรีสะเกษ ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ โดยการสำรวจ สืบค้นประวัติความเป็นมาของวัตถุทางวัฒนธรรมในชุมชน จัดทำบัญชีและฐานข้อมูลของวัตถุทางวัฒนธรรมชุมชน และวิเคราะห์ศักยภาพในการดำเนินการด้านการจัดการพิพิธภัณฑ์ชุมชนในฐานะของการเป็นศูนย์การเรียนรู้ทางสังคมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยเก็บข้อมูลจากเอกสาร การลงพื้นที่สำรวจ และการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ พระสงฆ์วัดเพียนามและคณะกรรมการที่ทำหน้าที่บริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ โดยใช้แบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม การสนทนากลุ่มและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า ศูนย์วัฒนธรรมและพิพิธภัณฑ์ชุมชน โรงเรียนบ้านเพียนาม อำเภอมือเืองฯ จังหวัดศรีสะเกษ มีศักยภาพในการดำเนินการด้านการจัดการพิพิธภัณฑ์ชุมชนในฐานะศูนย์การเรียนรู้ทางสังคม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนทั้งการจัดการวัตถุทางวัฒนธรรม และการจัดแสดง เป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่จัดเก็บเรื่องราวมรดกภูมิปัญญาของคนอีสานและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนบ้านเพียนาม มีการบริหารจัดการและมีวัตถุประสงค์ในการตั้งศูนย์ฯ ชัดเจน และโรงเรียนบ้านเพียนามรวมทั้งคนในชุมชนบ้านเพียนาม มีบทบาทสำคัญเป็นอย่างมากต่อการดูแลรักษาและพัฒนาศูนย์ฯ ให้เป็นแหล่งเรียนรู้เพื่อการพัฒนาคนในชุมชนต่อไป จึงอาจกล่าวได้ว่า ศักยภาพการจัดการเกิดจากเงื่อนไขสำคัญ 3 ประการ คือ 1) ความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของคนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์อารยธรรมชาติ 2) การบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและองค์กรต่าง ๆ ทั้งหน่วยงานราชการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีการถ่ายทอดและเรียนรู้ร่วมกันระหว่างคนในท้องถิ่นเองกับคนนอกท้องถิ่น และ 3) มีการกำหนดหลักการและแนวปฏิบัติที่ชัดเจน

คำสำคัญ : ศูนย์วัฒนธรรม, พิพิธภัณฑ์ชุมชน, ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านเพียนาม, ศรีสะเกษ

ABSTRACT

This article aimed to develop the potential of the cultural center and local Community museum at Ban Pia Nam, Nong Phai Subdistrict, Mueang District, SiSaKet Province for the Learning by exploring, searching for history of cultural objects in the community, making an account and database of community cultural objects and analysis of the potential to implement community museum management as a social learning center through community participation. The information was collected from documents, field trips, and in-depth interviews from key informants including the monks of Wat Pia Nam and the museum administration committees, by using the form to record field data, group discussions, and analyzing them in descriptive analysis ways.

The results of the research showed that the Cultural Center and Community Museum of Ban Pia Nam School, Mueang District, SiSaKet Province had the potential to operate the community museum management as a social learning center with the participation of Community management of cultural objects and exhibiting as a local museum that stored the stories of Isan people's wisdom and the way of life of the Ban Pia Nam community. There was a clear management and objectives in setting up the center, and overseeing the administration of the Center. Ban Pia Nam School, was considered to be the closest to the center and played a very important role in the care and develop the center for the Learning Center for Community Development in further progress. It can be said that the management potential is due to three important conditions: 1) the local pride of the people as part of the history of national civilization; 2) The management of the participation of people in the community and various organizations, both government agencies and local government organizations, with sharing and learning between local people and non-local people; 3) There are clear principles and guidelines.

Keywords : Cultural Center, Community Museum, Learning Center for Community Development at Ban Pia Nam, SiSaKet

บทนำ

ชุมชนบ้านเพียนาม อำเภอมือเือง จังหวัดศรีสะเกษ เป็นชุมชนเก่าที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน ประกอบด้วย 5 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านเพียนาม (ใต้) หมู่ที่ 3 บ้านเพียนาม (เหนือ) หมู่ที่ 9 บ้านเล่า หมู่ที่ 7 บ้านด้าย หมู่ที่ 2 และบ้านโนนแดง หมู่ที่ 6 (History, Culture, Identity and Wisdom, SiSaKet Province, 2006: 55) ชุมชนเหล่านี้มีสถานศึกษาที่สำคัญคือ โรงเรียนบ้านเพียนาม ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 3 ตำบลหนองไผ่ อำเภอมือเือง จังหวัดศรีสะเกษ ติดกับถนนสายศรีสะเกษ - อุทุมพรพิสัย เป็นโรงเรียนขนาดกลางสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ (Narong Silawong, 2020: Interview) จากการศึกษาประวัติหมู่บ้าน และทัศนของ Pradit Silabut ปรากฏเมืองศรีสะเกษ พบว่า “เพียนาม” มาจากชื่อของผู้ก่อตั้งหมู่บ้าน คือ ตาเพี้ยและยายรนาม แต่นักประวัติศาสตร์บางท่านเห็นว่าเป็นการสันนิษฐานเพื่อให้มีที่มาของชื่อ แต่น่าจะเป็นตำแหน่งขุนนางลาว คือ เพี้ยที่ชื่อนาม เพี้ยเป็นคำเดียวกับคำ

ว่า “พ่อพญา” อันเป็นการยกย่องผู้ที่มีความสำคัญในชุมชน เป็นผู้ที่มีความสำคัญในชุมชน เป็นผู้นำชุมชน อันแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของลาวในอาณาบริเวณนี้ (Silabut, 2020: Interview) ทั้งนี้จากข้อมูลที่มีบันทึกไว้และโบราณวัตถุที่มีอยู่ตามบ้านภายในชุมชน แสดงให้ทราบว่า ชาวบ้านส่วนใหญ่มีความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย และมีวิถีชีวิตโดยการทำเกษตรกรรมใช้น้ำบาดาลเป็นหลัก (History, Culture, Identity and Wisdom, SiSaKet Province, 2006: 65) ดังงานศึกษาของ Teerasan Thalaikham ใน พ.ศ. 2555 ที่ว่า “หมู่บ้านเพียนามีแนวคิดในการปรับปรุงคุณภาพน้ำบาดาลเพื่อการอุปโภคบริโภคโดยมีการพิจารณาติดตั้งระบบประปาบาดาล แต่ยังไม่เกิดขึ้นเป็นรูปธรรม โดยทางหมู่บ้านจึงจำเป็นต้องใช้น้ำบาดาลที่ได้จากการสูบน้ำจากบ่อบาดาลลึกขึ้นมาเก็บไว้ในภาชนะปิดมิดชิด ซึ่งในหมู่บ้านเพียนามีครัวเรือนที่ใช้น้ำจำนวน 191 ครัวเรือน” (Thanlaikham, 2012: 2) อีกทั้งมีกลุ่มคนอาศัยอยู่มาตั้งแต่อดีตดังที่มีโบราณวัตถุและเครื่องใช้ที่เกี่ยวข้องให้เห็นอยู่ทั้งที่วัดและบ้านเรือน ทั้งนี้จึงอาจกล่าวได้ว่าชุมชนแห่งนี้มีความสำคัญและมีโบราณวัตถุที่หลงเหลืออยู่ที่สามารถบอกเล่าถึงเรื่องราวประวัติความเป็นมาในอดีต ซึ่งควรถนอมรักษาไว้มิให้สูญหายไปก่อนเวลาอันควร เพื่อเป็นประวัติศาสตร์และตำนานเล่าขานสู่รุ่นลูกหลานสืบต่อไป (Phongkhla, 2020: 175)

“ศูนย์วัฒนธรรม” หรือ “พิพิธภัณฑ์ชุมชน” หมายถึง แหล่งหรือสถานที่รวบรวมและจัดแสดงหลักฐานทางโบราณคดี วัตถุโบราณ สิ่งของเครื่องใช้ วัตถุทางวัฒนธรรม (Phueaklek, 1999: 11-12) รวมถึงองค์ความรู้ภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชนนั้น ๆ ที่รวมเรียกว่าโบราณสถาน แหล่งโบราณคดีหรืออาคารที่ที่ก่อสร้างขึ้นใหม่เพื่อใช้จัดแสดงข้อมูล หลักฐานทางโบราณคดี และทรัพยากรวัฒนธรรมต่างๆ ของชุมชนอีกด้วย (Praichanchit, 2004: 29, Pornthip Hawichit; and Others, 2018: 49) ทั้งนี้หากกล่าวถึงชุมชนบ้านเพียนาจะพบว่า วัด ชุมชน และโรงเรียนมีความสัมพันธ์ในเชิงพึ่งพาอาศัยกัน เพราะในอดีตก่อนที่จะมีโรงเรียนเกิดขึ้นการเรียนการสอนต้องไปศึกษาจากพระครูที่วัด ดังที่แก้ว แสงงาม กล่าวไว้ว่าวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนเมื่อมีสิ่งของสำคัญจึงนิยมนำไปถวายที่วัด วัดจึงมีสิ่งของมีค่าเป็นจำนวนมาก (Sangngam, 2020: Interview) ต่อมาทางโรงเรียนบ้านเพียนามีที่ที่ตั้งติดกับวัดได้มอบหมายภารกิจให้ครู บุคลากร และนักเรียนในแต่ละหมู่บ้านร่วมกันคิดวางแผนเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ในชุมชนตามนโยบายการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) ที่ยั่งยืนของชุมชนจังหวัดศรีสะเกษ (Office of the National Education Commission, 1999: 12) ทั้งนี้อรกมล ใจบุญ ซึ่งเป็นชาวบ้านบ้านเพียนาได้ให้ข้อมูลว่า ทางโรงเรียนบ้านเพียนาได้มอบให้ครูประจำชั้นคุ้มหมู่บ้านและนักเรียนร่วมดำเนินการเก็บข้อมูล มีผู้บริหารโรงเรียนเป็นที่ปรึกษา แนะนำการออกแบบ เก็บข้อมูล และแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นขณะทำงาน ด้านหนึ่งผู้บริหารก็มอบนโยบายให้นักการศึกษาโรงจัดสร้างอาคารศูนย์วัฒนธรรมและพิพิธภัณฑ์ชุมชนโรงเรียนบ้านเพียนา (ชั่วคราว) โดยปรับปรุงจากเก่าแก่ จัดหาวัสดุที่มีในโรงเรียน วัด และขอรับการสนับสนุนจากกัลยาณมิตรทั้งภาครัฐและเอกชน รวมทั้งผู้ปกครองนักเรียนทั่วไป (Jaiboon, 2020: Interview) จนกระทั่งสร้างแล้วเสร็จในปี 2541 และมีการนำโบราณวัตถุที่ได้รับบริจาคจากทางวัดมาเก็บรักษาไว้อย่างมิดชิด และเพื่อให้มีการดูแลอย่างถูกต้องเหมาะสม เพื่อเป็นประโยชน์ในการให้ศึกษาและยึดอายุของวัตถุเหล่านั้นให้มีความคงสภาพเดิมไว้ให้ยาวนานที่สุด โดยที่ผ่านมาผู้ดูแลศูนย์มีความเอาใจใส่ในการจัดการดูแลภายในศูนย์ฯ มาโดยตลอด ทำให้โบราณวัตถุที่ยังคงความสมบูรณ์ค่อนข้างมาก แต่ก็ยังคงมีปัญหาอยู่บ้างเนื่องจากเป็นการดูแลในเบื้องต้นเท่านั้น (Committee for SiSaKet Teacher Saving and Cooperative, 2000: 5) ซึ่งในขณะนี้ทางศูนย์ฯ จึงมีความคิดที่จะดำเนินการจัดการอย่างถูกต้องตามหลักวิธี ทั้งในส่วนส่วนตัวอาคารไม้ที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ซึ่งมีอายุประมาณกว่า 20 ปี ทำให้ไม่สามารถรองรับน้ำหนักมากได้ พื้นบางส่วนผุพังเป็นรู ปัญหาน้ำหลากที่มี

เกิดขึ้นบางปี การอนุรักษ์โบราณวัตถุที่ห่างหายไปนาน และปัจจุบันยังไม่มีเจ้าหน้าที่เพื่อทำการอนุรักษ์ การควบคุมอุณหภูมิและความชื้นให้มีความถูกต้องตามหลักและวิธีการทำทะเบียนวัตถุที่ยังทำไม่ครบทุกชิ้น เป็นต้น (Hongthong, 1998: 2) ดังนั้นศูนย์ฯ จึงยังรอที่จะจัดการให้มีความเหมาะสม ทั้งนี้ศูนย์ฯ เองควรมีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบเพื่อพัฒนาให้เป็นพิพิธภัณฑ์ที่ดีอยู่เสมอ โบราณวัตถุเหล่านี้ควรค่าที่จะได้รับการอนุรักษ์ให้คงอยู่ยาวนานที่สุด เพื่อให้ลูกหลานได้รู้จักรากเหง้าตนเอง ตระหนักถึงคุณค่า มีความภาคภูมิใจในชุมชนของตน เกิดความคิดที่จะอนุรักษ์ และรักท้องถิ่นมากขึ้น

จากการสำรวจงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศูนย์วัฒนธรรมแห่งนี้พบว่าไม่มีผู้ทำการศึกษา แต่มีงานวิจัยที่ใกล้เคียงและเกี่ยวข้องคือเอกสารของ Ban Phia Nam School (2008). Curriculum of Ban Phia Nam School: Our Community and Local. งานวิจัยของ Sararat, Mekwan, & Thaklong (2019). Creative Museum Management for Cultural Tourism in SiSaKet Province. ที่ให้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์ในจังหวัดศรีสะเกษรวมถึงพิพิธภัณฑ์แห่งนี้ด้วย และงานวิจัยของ Thanlaikham (2012). Special problems in public health: The Quality of Groundwater for Consumption of Pien Nam Village, Nong Phai Subdistrict, Mueang District, SiSaKet Province งานวิจัยชิ้นนี้เป็นความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสภาพชุมชนบ้านเพียนาม และทำให้ทราบถึงวิถีชีวิตของชาวบ้านที่ปรากฏผ่านโบราณวัตถุและเรื่องเล่าในพิพิธภัณฑ์ด้วย ซึ่งงานวิจัยนี้จะอาศัยงานข้างต้นเป็นแนวทางในการศึกษาเพื่อเป็นประโยชน์เชิงพัฒนาและจัดการศูนย์รวมภูมิปัญญาท้องถิ่นแห่งนี้ต่อไป โดยศึกษาต่อยอดจากงานวิจัยที่เคยทำมาโดยศึกษาเน้นกรณีศึกษาศูนย์วัฒนธรรมแห่งหนึ่งในพื้นที่ท้องถิ่นจังหวัดศรีสะเกษ ดังนั้นผู้เขียนจึงมีความสนใจและเล็งเห็นความสำคัญด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น อีกทั้งพื้นที่นี้ยังไม่มีหน่วยงานใดเข้ามาพัฒนาพิพิธภัณฑ์แห่งนี้อย่างจริงจังมาก่อน มีเพียงทางโรงเรียนดำเนินการพัฒนาเอง และควรให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศูนย์ฯ ร่วมกันกับทางโรงเรียน เพราะการก่อตั้งเกิดจากการร่วมมือของคนในชุมชนมาตั้งแต่แรกก็ควรร่วมมือร่วมใจกันไปตลอด เพื่อผลักดันให้พิพิธภัณฑ์ดำรงอยู่ต่อไปท่ามกลางกระแสของความเปลี่ยนแปลงในสังคมปัจจุบัน ด้วยเหตุนี้พิพิธภัณฑ์ไม่ว่าที่ได้ก็ตามควรมีวิธีการ แนวคิด และรูปแบบการบริหารที่ดีเพื่อพัฒนาพิพิธภัณฑ์ให้มีความยั่งยืนต่อไป ดังนั้นงานวิจัยครั้งนี้ได้มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่นเพื่อพัฒนาท้องถิ่นตัวเอง ไม่ใช่เป็นงานวิจัยที่เน้นการศึกษาด้านโบราณคดี หรือพิพิธภัณฑ์ หากแต่เป็นการนำเอาบางส่วนของศาสตร์ดังกล่าวมาประยุกต์ใช้กับการพัฒนา โดยให้พิพิธภัณฑ์เป็นเครื่องมือในการพัฒนา โดยการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์คือ ทำให้ทราบถึงสภาพปัญหา กระบวนการจัดการศูนย์วัฒนธรรมฯ ทำให้คนในและนอกชุมชนเห็นคุณค่าของทรัพยากรและความรู้ที่มีอยู่ในชุมชน และได้รูปแบบการจัดการศูนย์วัฒนธรรมฯ เชิงบูรณาการที่เหมาะสม เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ต่อไปในอนาคต

คำถามการวิจัย

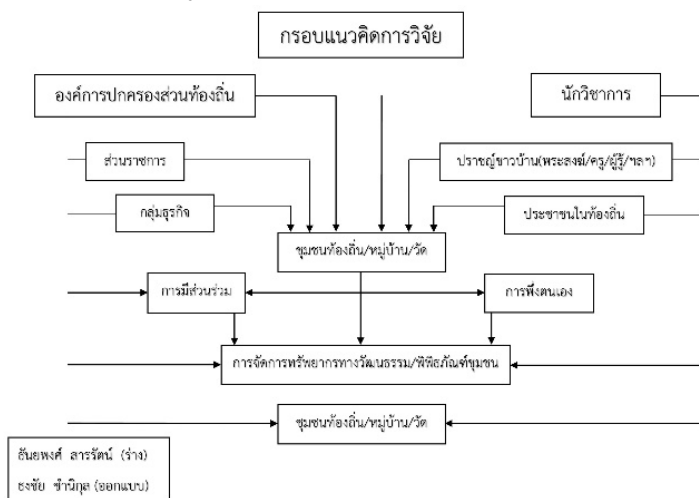
กระบวนการจัดการที่ผ่านมาของศูนย์วัฒนธรรมฯ เป็นอย่างไร เผชิญกับปัญหาการจัดการอะไรบ้าง การจัดการควรมีทิศทางจัดการที่เหมาะสมอย่างไร และรูปแบบการจัดการศูนย์เชิงบูรณาการที่เหมาะสมควรเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาศักยภาพในการพัฒนาศูนย์วัฒนธรรมและพิพิธภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่นบ้านเพียนาม ตำบลหนองไผ่ อำเภอเมืองฯ จังหวัดศรีสะเกษ ให้เป็นแหล่งเรียนรู้

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดและทฤษฎีด้านพิพิธภัณฑศาสตร์ ได้แก่ แนวคิดเรื่องพิพิธภัณฑศาสตร์ท้องถิ่น แนวคิดพิพิธภัณฑสถานวิทยา ทฤษฎีการบริหารจัดการพิพิธภัณฑศาสตร์ และใช้แนวคิดกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในงานพัฒนา ซึ่งเป็นแนวคิดเกี่ยวกับชุมชน (Community as Psycho Cultural Unit) และแนวคิดด้านการพัฒนาชุมชนมาเป็นแนวทางในการศึกษารูปแบบการจัดการศูนย์วัฒนธรรมและพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นบ้านเพียนาม ตำบลหนองไผ่ อำเภอมือเืองฯ จังหวัดศรีสะเกษ และวิเคราะห์ศักยภาพด้านการจัดการศูนย์วัฒนธรรมฯ

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ที่มา: ผู้วิจัย (2563)

ขอบเขตของการวิจัย

1.ขอบเขตด้านเนื้อหา

1.1 ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับชุมชนในเชิงเอกสารในประเด็นประวัติ พัฒนาการ และข้อมูลพื้นฐานของชุมชนบ้านเพียนามและศูนย์วัฒนธรรมและพิพิธภัณฑสถานโรงเรียนบ้านเพียนาม ตำบลหนองไผ่ อำเภอมือเืองฯ จังหวัดศรีสะเกษ

1.2 ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลหลักในประเด็นกระบวนการจัดการศูนย์วัฒนธรรมและพิพิธภัณฑสถานโรงเรียนบ้านเพียนาม ตำบลหนองไผ่ อำเภอมือเืองฯ จังหวัดศรีสะเกษ ศักยภาพและปัญหาจากการจัดการศูนย์วัฒนธรรมและพิพิธภัณฑสถานโรงเรียนบ้านเพียนาม ตำบลหนองไผ่ อำเภอมือเืองฯ จังหวัดศรีสะเกษ ตลอดจนหารูปแบบการจัดการที่เหมาะสมเพื่อพัฒนาศูนย์วัฒนธรรมและพิพิธภัณฑสถานโรงเรียนบ้านเพียนาม ตำบลหนองไผ่ อำเภอมือเืองฯ จังหวัดศรีสะเกษ

2.ขอบเขตด้านพื้นที่

ศูนย์วัฒนธรรมและพิพิธภัณฑสถานโรงเรียนบ้านเพียนาม ตำบลหนองไผ่ อำเภอมือเืองฯ จังหวัดศรีสะเกษ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยมีระเบียบวิธีวิจัยเริ่มจากการศึกษาประเด็นประวัติ สภาพปัจจุบัน สถานภาพและศักยภาพของศูนย์ฯ และแนวทางการพัฒนา ศูนย์ฯ โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารอ้างอิงที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ข้อมูลปฐมภูมิ คือ พระสงฆ์และคณะกรรมการ ทำหน้าที่บริหารจัดการพิพิธภัณฑสถานโดยการสัมภาษณ์ และข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ เอกสารสรุปโครงการ พัฒนาโรงเรียนชุด “ชุมชนและท้องถิ่นของเรา” ศึกษาประวัติศาสตร์บริบทของท้องถิ่น เพื่อที่จะได้รู้ความ แก่แก่ของพื้นที่ รวมถึงรายงานการวิจัย วารสาร รวมถึงการสืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต และศึกษา ข้อมูลภาคสนามโดยการสำรวจเชิงพื้นที่ สังเกตการณ์ ถ่ายรูป

1.ประชากร

ประชากรที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักในฐานะผู้นำทางความคิดในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) ได้แก่ 1.พระสงฆ์วัดเพียนาม คือ พระครูสิริปริยัติการ (หงส์ ปญฺโญ) และ 2. คณะกรรมการที่ทำหน้าที่บริหารจัดการพิพิธภัณฑสถาน คือ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเพียนาม และผู้ที่ อาศัยอยู่ในชุมชน ได้แก่ ชาวบ้าน 2 คน คณะกรรมการชุมชน 3 คน ประชาชนที่มาเยือน 3 คน รวมทั้งสิ้น 10 คน โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ 2 รูปแบบ คือ สัมภาษณ์แบบเจาะจง และการสัมภาษณ์แบบกลุ่ม ใน ประเด็นรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์วัฒนธรรมฯ

2.เครื่องมือและวิธีการที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 ในด้านการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้เทคนิควิธีการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ ซึ่งเป็นการ สัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง โดยกำหนดหัวข้อการสัมภาษณ์อย่างกว้างๆ ไว้ล่วงหน้าเพื่อเป็นแนวทางการ สัมภาษณ์

2.2 ในด้านการใช้แบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม เป็นการบันทึกข้อมูลจากการสังเกต การ สัมภาษณ์ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำแบบบันทึกข้อมูลภาคสนามตามประเด็นสำคัญที่ต้องการศึกษา โดยกำหนด รูปแบบส่วนประกอบหลักของเครื่องมือคือ วัน เวลา สถานที่ บุคคล และสถานการณ์ที่ปรากฏในช่วงเก็บ ข้อมูลว่าบุคคลใด ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร อย่างไร และเพราะเหตุใด ซึ่งเป็นการจดบันทึกแบบย่อๆ ก่อน แล้วนำมาเรียบเรียงอีกครั้งในภายหลัง

3.การตรวจสอบข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบข้อมูลจากการสังเกต การสัมภาษณ์ และการจดบันทึกภาคสนาม และ ทำการตรวจสอบข้อมูลไปพร้อมๆ กับการเก็บข้อมูล โดยนำผลที่ได้มาเปรียบเทียบหรือหาความสอดคล้อง สัมพันธ์กัน

4.การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการไปพร้อมๆ กับการจัดเก็บข้อมูล โดยใช้แนวคิด ในการศึกษาเป็นแนวทางในการสร้างข้อมูลสรุปผลการศึกษาแบบอุปนัย และนำข้อมูลที่ได้มาเรียบเรียงใน เชิงพรรณนา

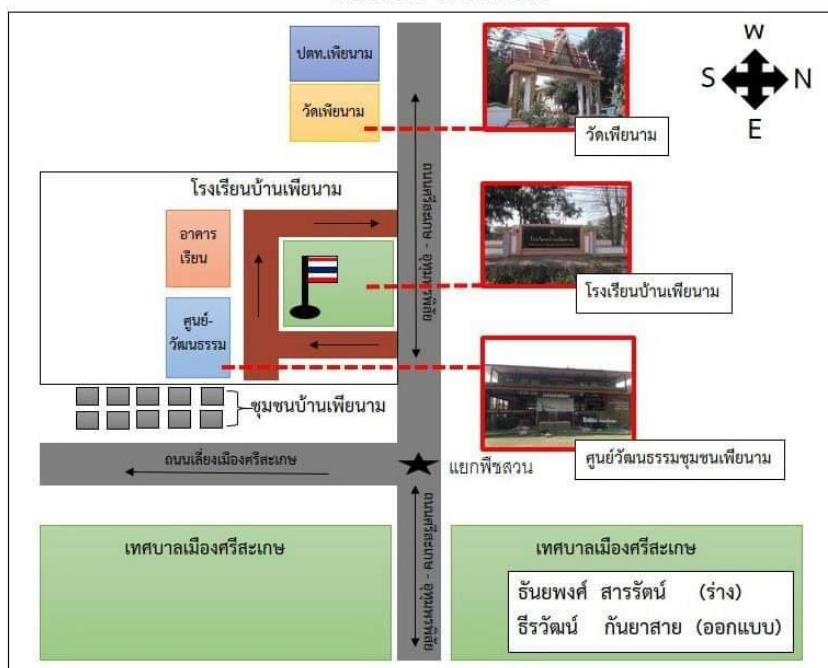
ผลการดำเนินวิจัย

1.ข้อมูลพื้นฐานของศูนย์วัฒนธรรมและพิพิธภัณฑสถาน โรงเรียนบ้านเพียนาม อำเภอเมืองฯ จังหวัดศรีสะเกษ

ศูนย์วัฒนธรรมและพิพิธภัณฑสถาน โรงเรียนบ้านเพียนาม อำเภอเมืองฯ จังหวัดศรีสะเกษ มี

ลักษณะเหมือนพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านโดยทั่วไป เป็นที่รวบรวมเครื่องใช้ในอดีต เช่น เครื่องใช้ในครัวเรือน หรืออุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบอาชีพ เช่น อุปกรณ์ดักสัตว์ เป็นต้น (Ban Phia Nam School. Mueang SiSaKet District Primary Education Office, 1998: 5) สิ่งต่างๆ เหล่านี้บางส่วนก็จัดเป็นหมวดหมู่ สร้างบรรยากาศสถานที่จำลองแบบการใช้งานจริง โดยใช้สื่อต่าง ๆ เข้ามาประกอบ ซึ่งต้องอาศัยงบประมาณจำนวนมาก บางแห่งก็จัดรวมๆ กัน โดยการวางซ้อนอยู่บนเกวียนหรือแขวนตะปอดติดผนัง ไม่ได้แบ่งแยกกันอย่างชัดเจน อาจจะต้องไต่บันไดขึ้น พื้นห้อง หรือใส่ตู้โชว์ เหมือนกับห้องเก็บของเก่า และตั้งอยู่บริเวณชั้นสอง ไม่มีคนอยู่ประจำ ประตูล็อกบ้างเปิดบ้าง ซึ่งทำให้ผู้ชมขาดความสนใจไป ถึงแม้จะมีความพยายามในการแบ่งแยกห้องก็ตาม โดยจัดแบ่งเป็นห้องๆ อาทิ ห้องรับแขก ห้องนอน ห้องครัว บริเวณที่ใช้ทำนา และอุปกรณ์ดักสัตว์ โดยอุปกรณ์ที่จัดแสดงส่วนใหญ่จะเป็นประเภทเครื่องมือทำนา เครื่องมือทำการเกษตร เครื่องมือทอผ้า เครื่องมือจับสัตว์น้ำ เครื่องมือจับสัตว์บก เครื่องใช้ในครัวเรือน รวม 110 ชิ้น (Thongyoon, 1998: 16) และยังมีภาพองค์ความรู้ที่เป็นประวัติศาสตร์วัฒนธรรมและพิพิธภัณฑ์ชุมชนโรงเรียนโรงเรียนบ้านเพียนาม เช่น ภาพพิธีวางศิลาฤกษ์ พิธีเปิด มีป้ายประวัติชุมชนโดยสรุป ภาพโบราณวัตถุที่วางซ้อนกัน และมีกระดานดำที่จำลองห้องเรียน เป็นต้น (Hongthong, 1998: 1) จึงอาจกล่าวได้ว่าศูนย์ฯ แห่งนี้จัดตั้งขึ้นมาเพื่อเก็บรวบรวมโบราณวัตถุ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และเรื่องราวอันบ่งบอกถึงวิถีชีวิตของคนรุ่นก่อนที่มีคุณค่าทางจิตใจกับคนในชุมชนรุ่นหลัง เป็นตัวแทนในการบอกเล่าประวัติความเป็นมาของชุมชนนั้นๆ ได้เป็นอย่างดี เป็นแหล่งเรียนรู้ของทุกคนในชุมชน ทำให้เกิดความรักในถิ่นฐานที่ตนเคยอยู่ หรือเป็นแหล่งท่องเที่ยว ทำให้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น แต่หน้าที่หลักโดยทั่วไป คือ เก็บรวบรวม อนุรักษ์ และจัดแสดง เพื่อเป็นสถานที่ในการศึกษาหาความรู้และความเพลิดเพลิน อีกทั้งอยู่ใกล้วัด ทำให้เข้าถึงทุกคนในชุมชนได้ง่ายเนื่องจากปกติชาวบ้านจะนิยมมาทำบุญที่วัดเป็นประจำ และการที่มีสถานที่ๆ เป็นแหล่งเรียนรู้อยู่ภายในชุมชน ทำให้ทุกคนในชุมชนมีโอกาสในการเรียนรู้ได้ใกล้ชิดมากขึ้น (Chongkol, 1989: 55) ดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงศักยภาพในการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมภายในท้องถิ่น โดยบทบาทของคนในชุมชนถือได้ว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในการมีส่วนร่วมในฐานะของการเป็นเจ้าของและมีส่วนร่วมในการสร้างศูนย์วัฒนธรรมฯ โดยการส่งวัตถุทางวัฒนธรรมที่ตนได้เก็บรักษาหรือพบเจอให้แก่ทางศูนย์วัฒนธรรมฯ เพื่อให้ทางโรงเรียนเก็บรักษาและหาแนวทางในการอนุรักษ์ฟื้นฟู ดังนั้นศูนย์วัฒนธรรมและพิพิธภัณฑ์ชุมชนบ้านเพียนามจึงเป็นสถานที่ที่ทำให้คนในท้องถิ่นรู้จักประวัติความเป็นมาของท้องถิ่นตนเอง รู้จักตนเองว่าอยู่ที่ไหน มีสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติเป็นอย่างไร มีหลักฐานความเก่าแก่ในการจัดถิ่นฐานและการปรับตัวเองให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติมาอย่างไร โดยเป็นแหล่งการเรียนรู้จากสิ่งใกล้ตัว

แผนที่ตั้งของศูนย์วัฒนธรรมและพิพิธภัณฑ์ชุมชนโรงเรียนบ้านเพียนาม
อำเภอเมืองฯ จังหวัดศรีสะเกษ

ภาพที่ 2 ที่ตั้งของศูนย์วัฒนธรรมฯ
ที่มา: ผู้วิจัย (2563)

2.กระบวนการจัดการศูนย์วัฒนธรรมและพิพิธภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่นบ้านเพียนาม

2.1 แนวคิดในการจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมฯ

ศูนย์วัฒนธรรมและพิพิธภัณฑ์ชุมชนโรงเรียนบ้านเพียนามได้ถูกขับเคลื่อนโดยองค์กรท้องถิ่นและหน่วยงานภายนอกที่มีบทบาทสำคัญในการหนุนช่วยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ กล่าวคือ ศูนย์วัฒนธรรมและพิพิธภัณฑ์ชุมชนโรงเรียนบ้านเพียนาม อำเภอเมืองฯ จังหวัดศรีสะเกษ เปิดอย่างเป็นทางการใน พ.ศ. 2543 ในวันที่ 26 มิถุนายน 2543 โดยนายประสิทธิ์ จันทรดา ผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ นายวิเศษ พิมพิชัย ผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ นายสมชาย วัฒนอมรเกียรติ และหัวหน้าส่วนราชการ ผู้บริหารโรงเรียน ผู้แทน หอการค้า สโมสรโรตารี และชาวบ้านร่วมพิธีเปิดอาคารหลังใหม่ เพ่งใช้เป็นศูนย์การเรียนรู้ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยของชุมชนต่อไปในอนาคต ซึ่งอาคารพิพิธภัณฑ์เป็นอาคารไม้เก่าแก่ ชั้นล่างเป็นเสาปูน พิพิธภัณฑ์จะเปิดให้บริการเฉพาะชั้น 2 เท่านั้น ทั้งนี้ตั้งแต่ พ.ศ. 2541 ว่าที่ร้อยโททวี เพ็งศรี ผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษสมัยนั้นได้ให้แนวคิดแก่โรงเรียนและสถานศึกษาในสังกัดเกี่ยวกับการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) ที่ยั่งยืนในชุมชน (Ban Phia Nam School. Mueang SiSaKet District Primary Education Office, 1998: 5) ซึ่งถือเป็นแนวคิดรวบยอดในการจัดตั้งศูนย์ฯ ซึ่งทางโรงเรียนบ้านเพียนามโดยมีนายอาลัย หงษ์ทอง ผู้อำนวยการโรงเรียนในขณะนั้นนำมาปฏิบัติจนปรากฏผลเป็นจริง จึงได้นำแนวคิดนั้นมาปฏิบัติ เพราะเห็นว่าเป็นแนวทางการปฏิรูปการศึกษาและปฏิรูปการเรียนรู้ในอนาคต ซึ่งชุมชนและท้องถิ่นจะมี

ส่วนร่วมสำคัญในการจัดการศึกษา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม โดยโรงเรียนได้มอบหมายภารกิจให้ครู บุคลากร และนักเรียนในแต่ละหมู่บ้าน ร่วมกันคิดวางแผนเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ในชุมชน โดยมอบให้ครูประจำหมู่บ้านและนักเรียนร่วมดำเนินการเก็บข้อมูล มีผู้บริหารโรงเรียนเป็นที่ปรึกษา แนะนำการออกแบบเก็บข้อมูลและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นขณะทำงาน ด้านหนึ่งผู้บริหารก็มอบนโยบายให้นักการภารโรงจัดสร้างอาคารศูนย์วัฒนธรรมและพิพิธภัณฑ์ชุมชนโรงเรียนบ้านเพียนาม (ชั่วคราว) โดยปรับปรุงจากเล้าไก่ จัดหาวัสดุที่มีในโรงเรียนและขอรับการสนับสนุนจากกัลยาณมิตรทั้งภาครัฐและเอกชน รวมทั้งผู้ปกครองนักเรียนทั่วไป และมีพัฒนาการมาถึงอาคารศูนย์ฯ ในปัจจุบัน (Pokphon, 2020: Interview) และนอกจากการพัฒนานักเรียน คณะครู และบุคลากรทางการศึกษา ด้านวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว ทางโรงเรียนได้ตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาเทคโนโลยีสมัยใหม่ด้านคอมพิวเตอร์ควบคู่กันไป โดยการผสมผสานภูมิปัญญาไทยสู่ภูมิปัญญาสากลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาของชาติโดยรวมและได้เปิดสอนวิชาคอมพิวเตอร์แก่นักเรียนตั้งแต่ชั้น ป.1-ป.6 พร้อมนำระบบอินเทอร์เน็ตมาใช้ในโรงเรียนเพื่อเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าของนักเรียนและบุคลากรอย่างกว้างขวางจนเป็นที่ยอมรับของสังคมทั่วไป และเพื่อเป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยให้เป็นที่ยอมรับอย่างสากล จึงได้เตรียมการจัดทำเว็บไซต์รวบรวมวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยในโรงเรียนบ้านเพียนามเพื่อเผยแพร่แก่สาธารณชนต่อไป (Hongthong & Aphichatseni, 1998: 41) อีกทั้งทางโรงเรียนมีแนวคิดสอดคล้องกับทางองค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษและองค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ ที่ต้องการให้มีการเชื่อมโยงศูนย์วัฒนธรรมฯ ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวอีกแห่งหนึ่ง ซึ่งหากสามารถพัฒนาศูนย์วัฒนธรรมฯ ให้มีความน่าสนใจและเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้แล้วก็จะเป็นผลดีต่อการเรียนรู้ของชุมชนและเด็ก ซึ่งขณะนี้ทางโรงเรียนได้จัดกิจกรรมภาคคุเทศก์น้อยให้นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นตนเองจากสิ่งของทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชนและสิ่งของทางวัฒนธรรมที่จัดแสดงอยู่ในศูนย์วัฒนธรรมฯ แห่งนี้

2.2 การบริหารงานและการจัดการศูนย์

1) งบประมาณ

ในเรื่องของเงินงบประมาณนั้นทางพิพิธภัณฑ์ไม่ได้ขอทางราชการและทางโรงเรียน งบประมาณจึงมีที่มาจากหลายที่ เช่น งบประมาณจากวัด งบประมาณส่วนบุคคล และเงินบริจาคจากบุคคลที่มาเยี่ยมทางโรงเรียน โดยมีการลงบัญชีไว้ตลอดในช่วงที่มีกลุ่มนักเรียนมาเรียนที่โรงเรียนบ้านเพียนามก็จะเบิกเงินมาเป็นค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมของที่ชำรุด เช่น ตู้ โต๊ะเขียนหนังสือ เป็นต้น เพราะจำเป็นต้องใช้ในการศึกษาหาความรู้ นอกจากนั้นก็จะนำมาพัฒนาในส่วนต่าง ๆ ให้ดีขึ้น ส่วนค่าน้ำ ค่าไฟ และค่าโทรศัพท์ของศูนย์ฯ จะจ่ายรวมกับโรงเรียน

2) บุคลากร

กรรมการที่ปรึกษาคือ ท่านรักษาราชการแทนผู้อำนวยการโรงเรียนสุรียนต์ จันทร์แจ่ม และคณะครูในโรงเรียน เป็นผู้ดูแลรับผิดชอบควบคุมการจัดการทั้งหมด แต่ทั้งนี้จะต้องขึ้นอยู่กับความเห็นชอบของพระวัดเพียนามและชาวบ้านเป็นหลัก โดยจะมีการประชุมเป็นประจำทุกเดือน ซึ่งท่านเป็นลูกหลานของชุมชนบ้านเพียนาม ทำให้มีความเข้าใจในเรื่องราวของชุมชนบ้านเพียนามได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังได้รับความไว้วางใจและทำให้ศูนย์ฯ มีความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างศูนย์ฯ กับชุมชน

2.3 การปรับปรุงซ่อมแซมพิพิธภัณฑ์

Wongwan ผู้ดูแลพิพิธภัณฑ์กล่าวว่า การปรับปรุงอาคารพิพิธภัณฑ์มี 1 ครั้ง คือ การบูรณะทาสีแบบโบราณทั้งหลังเมื่อ พ.ศ.2548 เป็นการทาสีแบบโบราณคือ การใช้สียี่ห้อชาโดลิน เป็นสีทาอาคารไม้ที่มีอายุเก่าแก่ซึ่งนักอนุรักษ์ชาวโรปนิยมใช้ และทางวารสารเมืองโบราณได้ให้คำแนะนำมาเพื่อเป็นการอนุรักษ์ไม้เก่า (Wongwan, 2020: Interview) เมื่อเวลาผ่านไปอย่างไร้จะเริ่มน้อยลง นานวันเข้าก็จะแห้งแตก แต่สีชาโดลินมีคุณสมบัติสามารถซึมเข้าไปแทนที่ยางไม้เดิม เคลือบไม้ภายนอกให้คงสภาพเดิมแมลงไม่สามารถเข้ามาทำลายได้ แต่สีชนิดนี้มีราคาแพง ชุดละประมาณ 2,000 บาท และใช้ทาศูนย์ทั้งหลังทำให้ต้องใช้สีมาก และการปรับปรุงการจัดแสดงพิพิธภัณฑ์ เป็นการปรับปรุงรูปแบบให้มีความเป็นพิพิธภัณฑ์ชุมชนมากที่สุด โดยจัดรูปแบบให้มีความเหมาะสม มีการแยกประเภทหมวดหมู่อย่างชัดเจน เช่น บริเวณทางเข้าจะมีป้ายให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติชุมชน ประวัติวัด และประวัติพิพิธภัณฑ์ โดยจะเป็นการจัดหมวดหมู่เข้าด้วยกัน โดยจัดให้มีพื้นที่ทางเดินมากขึ้น และเพื่อให้มีการถ่ายหน้าหนังสือของวัดอยู่อย่างสมดุล และนโยบายในการปรับปรุงจะยึดหลักเดิม คือ เป็นพิพิธภัณฑ์ที่รวบรวมวัตถุเพื่อการเรียนรู้และพยายามไม่จัดแสดงวัตถุจำนวนมาก จะจัดแสดงเฉพาะชิ้นที่สำคัญและจำเป็น ส่วนชิ้นที่ซ้ำกันจะเก็บไว้ไม่นำมาจัดแสดง

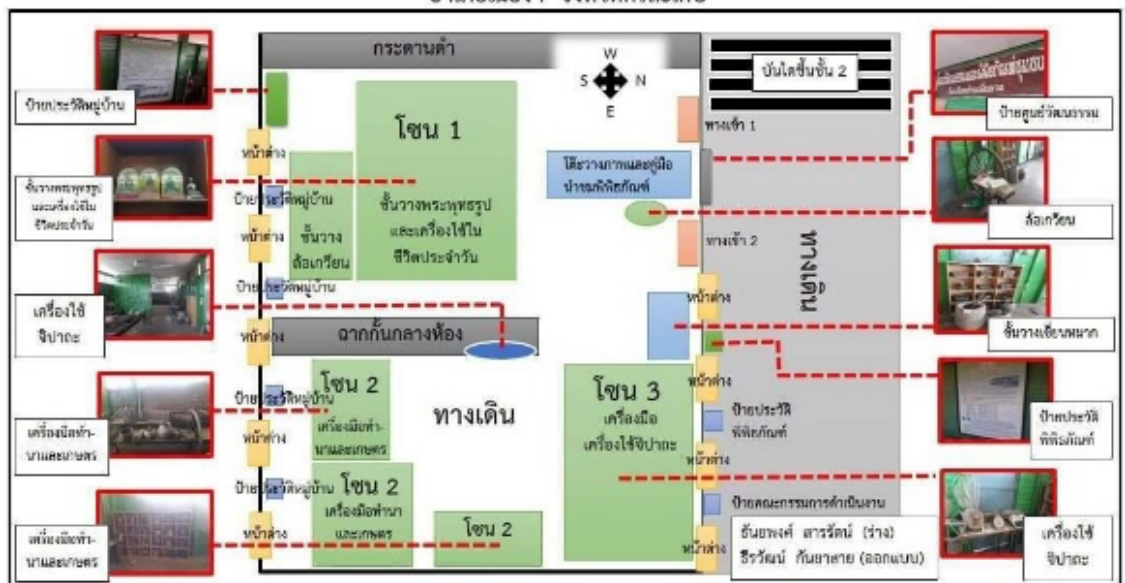
2.4 การรวบรวมวัตถุและการจัดเก็บ

Silawong ผู้ดูแลพิพิธภัณฑ์กล่าวว่า ในการเก็บรวบรวมวัตถุสะสมในศูนย์ฯ จะเก็บรวบรวมเฉพาะโบราณวัตถุที่ถูกต้องตามกฎหมายเท่านั้น โบราณวัตถุที่นี้จะไม่มีการซื้อเข้ามา มีแต่การบริจาคซึ่งไม่น่าจะเกิน 20 ชิ้น ที่เหลือเป็นของที่อยู่ในวัดตั้งแต่แรก โดยได้รับบริจาคจากพระสุนทรพุทธิธาดา รองเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ (ต่อมาคือ พระราชกิตติรังษี เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ) และทั้งหมดจะมีการทำทะเบียนวัตถุ คือ การบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับวัตถุสะสมไว้เป็นหลักฐาน เช่น ข้อมูลเบื้องต้น ประวัติความเป็นมา ลักษณะทางกายภาพของวัตถุ ภาพถ่าย สถานที่เก็บ เลขประจำวัตถุ เป็นต้น (Silawong, 2020: Interview)

2.5 การจัดแสดง

อาคารพิพิธภัณฑ์เป็นอาคารไม้ 2 ชั้น ชั้นล่างก่ออิฐถือปูน มีทางเข้าออกทางเดียวบริเวณด้านหน้าจึงสามารถควบคุมผู้เข้าชมได้ง่าย มีการศึกษาและจัดการทรัพยากรทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นหน่วยหลักในการปฏิบัติในพื้นที่ ส่งผลให้คนในชุมชนมีความผูกพันและมีความภูมิใจในฐานะที่มีมรดกภูมิปัญญาเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์อารยธรรมชาติ ซึ่งสิ่งเหล่านี้คือต้นทุนทางสังคมที่สำคัญ อันเป็นการบ่งบอกถึงศักยภาพของชุมชนในการจัดการศูนย์วัฒนธรรมฯ นอกจากนี้บริบททางประวัติศาสตร์วัฒนธรรมยังเป็นแรงผลักดันให้ชุมชนเกิดจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูรวมถึงค้นหารากฐานทางสังคมวัฒนธรรมในฐานะที่ตนเป็นเจ้าของ ทั้งนี้ การจัดแสดงโบราณวัตถุหรือวัตถุทางวัฒนธรรมของศูนย์ฯ จะจัดแสดงโบราณวัตถุไว้ในตู้ที่จัดแสดงที่เป็นตู้กระจก ตู้ไม้โบราณ และจัดแสดงไว้นอกตู้จัดแสดง ซึ่งวัตถุเหล่านี้เป็นของหายากและมีความสำคัญต่อคนในชุมชนมาก โดยในส่วนที่ 1 จะเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ในครัวเรือน และมีโบราณวัตถุที่อยู่ในตู้กระจก เช่น พระพิมพ์ ภาพถ่าย เป็นต้น และที่เป็นสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ในสมัยโบราณที่จัดแสดงอยู่นอกตู้ เช่น ภาชนะดินเผาประเภทหม้อ โอ่ง ไห แล่งอบที่ชาวสวนใช้บังแดด เขียนหมาก กระถางเซรามิก กระทะใบบัว และตุ้มใส่หนังสือเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา เป็นต้น ในส่วนที่ 2 จะเป็นเครื่องมือทำนา เครื่องมือทำการเกษตร เครื่องมือทอผ้า เครื่องมือจับสัตว์น้ำ และเครื่องมือจับสัตว์บก และส่วนที่ 3 จะเป็นเครื่องใช้จักสาน พิมพ์ดีดโบราณ และโต๊ะไม้ ตู้ไม้ใส่เครื่องถ้วยประเภทลายคราม มีทั้งกระโถน กาน้ำชา แจกัน ตู้ไม้ใส่เครื่องถ้วยที่มีการเขียนสีน้ำเงินสลับกับสีแดง ข้างบนตู้จะมีไหที่เป็นเครื่องเคลือบเขียนเป็นรูปมังกร เครื่องเล่นแผ่นเสียง

แผนผังภายในศูนย์วัฒนธรรมและพิพิธภัณฑ์ชุมชนโรงเรียนบ้านเพี้ยนาม
อำเภอเมืองฯ จังหวัดศรีสะเกษ

ภาพที่ 3 แผนผังภายในศูนย์วัฒนธรรมฯ
ที่มา: ผู้วิจัย (2563)

ปีที่ 14 ฉบับที่ 3 กันยายน – ธันวาคม 2563 | 131

มาจากผู้ที่เคยมาชม เนื่องจากการเดินทางสะดวก เพราะโรงเรียนติดถนนใหญ่ แต่ยังขาดการเผยแพร่ผ่านเว็บไซต์ เพจเฟซบุ๊ก สื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ โดยจากสภาพและการบริหารจัดการศูนย์วัฒนธรรม ทำให้สามารถวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาศูนย์วัฒนธรรมฯ รวมถึงมีแนวทางในการพัฒนา กล่าวคือ การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมจากเดิมที่มีภาครัฐเป็นศูนย์กลางที่เป็นการจัดการโดยให้ความสำคัญกับการจัดการโดยชาวบ้านและภาคีเครือข่าย มีการปรับบทบาทจากการบริหารจัดการเชิงอำนาจที่สั่งการจากบนลงล่างมาเป็นการบริหารจัดการในแนวระนาบที่เน้นการประสานความร่วมมือร่วมใจมากกว่าการสั่งการ ที่ให้ความสำคัญต่อความเห็นและความต้องการที่แท้จริงของชาวบ้าน แต่ยังขาดการสร้างเครือข่ายจากภาคประชาสังคม ได้แก่ องค์กรเอกชน มหาวิทยาลัย ซึ่งมีบทบาทในการให้ข้อเสนอแนะและร่วมจัดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกับคนในชุมชน

3.ศักยภาพและปัญหาในการจัดการพิพิธภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่น

จากการสำรวจข้อมูลเอกสาร ภาคนาม การสัมภาษณ์ และวิเคราะห์พบว่า ศักยภาพและปัญหาในการจัดการพิพิธภัณฑ์ จะมีแนวทางการพัฒนาในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1) ควรมีเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ 2) พัฒนาศูนย์ฯ ให้มีรูปแบบเป็นมาตรฐานมากขึ้น 3) ทำทะเบียนวัตถุให้ครบทุกชิ้น 4) ปรับปรุงอาคารให้เป็นอาคารแบบปิดเพื่อลดปัญหาฝุ่นละอองที่เข้ามาในอาคารและอาจติดเครื่องปรับอากาศเพิ่ม 5) นำกล้องวงจรปิดมาติดภายในศูนย์ฯ เพื่อรักษาความปลอดภัยมากขึ้น และ 6) มีการอนุรักษ์อย่างถูกวิธี ซึ่งทางพิพิธภัณฑ์มีความคิดที่จะซื้อเครื่องวัดความชื้น

นอกจากนี้ยังต้องการความสนับสนุนที่ทางศูนย์ฯ ต้องการจากผู้มีประสบการณ์ เนื่องจากปัจจุบันเป็นการขออนุรักษ์เบื้องต้นตามภูมิปัญญาชาวบ้าน การทำทะเบียนวัตถุยังเหลืออีกหลายชิ้น รวมทั้งเรื่องของการบอกอายุสมัยที่ยังไม่มีการนำไปตรวจวัดโดยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ในส่วนปัญหาที่สำคัญคือด้านสภาพแวดล้อม เพราะศูนย์ฯ อยู่ใกล้ถนนทำให้มีฝุ่นจากถนนเข้ามาในศูนย์ฯ มากขึ้น เป็นฝุ่นผสมกับคราบน้ำมัน ในอนาคตจึงอาจจะสร้างอาคารแบบปิดจากเดิมที่เป็นแบบโปร่ง มีอากาศถ่ายเท เพราะไม่สามารถควบคุมเรื่องฝุ่นได้ อาจจะต้องใช้งบประมาณในด้านนี้ และเรื่องบุคลากรดูแลการทำ ความสะอาดที่เป็นอาสาสมัครที่ยังไม่มาก ดังกล่าวสอดคล้องกับทัศนะของพิมพา รุ่งเรือง ที่เป็นปราชญ์ท้องถิ่นที่ว่า การทำทะเบียนการลงประวัติอาจจะยังไม่ละเอียดมาก แต่เป็นเพียงการทำเบื้องต้นก่อน เนื่องจากบุคลากรศูนย์ฯ มีน้อย ในส่วนการเดินทางต้องเป็นรถส่วนตัวเท่านั้น และศูนย์แห่งนี้ไม่มีปัญหาอุปสรรคเรื่องคู่แข่ง เพราะทางพิพิธภัณฑ์เน้นเรื่องการศึกษาประวัติศาสตร์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้ทุกคนได้ศึกษา ไม่มีเรื่องของรายได้หรือผลกำไรมาเกี่ยวข้อง และไม่มีมีการเรียกร้องใด ๆ ทั้งสิ้นไม่ว่าจะเป็นค่าเข้าชมหรืองบประมาณ ที่นี้มีคนเข้ามาเพื่อต้องการเรียนรู้มากกว่าการมาท่องเที่ยว การดำเนินงานและการจัดการก็ไม่มีปัญหาเพราะทุกคนที่เข้ามาดูแลศูนย์ฯ จะมาด้วยใจไม่มีค่าตอบแทน (Rungrueang, 2020: Interview) และที่สำคัญคือ พิพิธภัณฑ์แห่งนี้ยังคงมีปัญหาในการจัดการคือ ขาดความเชื่อมโยงแบบพึ่งพิงอิงอาศัยกันในลักษณะต่างคนต่างทำ

4.รูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการพิพิธภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่น

ศูนย์ฯ เป็นสถานที่รวบรวมประวัติศาสตร์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของบ้านเพียนาม อำเภอเมืองฯ จังหวัดศรีสะเกษ โดยเปิดโอกาสให้ทุกคนได้เข้ามาศึกษาหาความรู้และความเพลิดเพลิน วัตถุที่นำมาจัดแสดงล้วนเป็นสิ่งของหายากควรค่าแก่การอนุรักษ์และควรที่จะเผยแพร่ให้ทุกคนได้รู้จัก มีจุดเด่นในเรื่องที่ตั้งอยู่ใกล้วัด ตัวอาคารมีความเก่าแก่ มีคุณค่าและความสำคัญในตัวเอง แต่เป็นพื้นที่โปร่ง มีฝุ่นละอองมาก มีพื้นที่จัดแสดงน้อย ไม่สามารถรองรับผู้ชมคราวละจำนวนมากได้ ไม่มีพื้นที่สำหรับสืบค้นข้อมูลของ

ศูนย์ฯ และประวัติของโบราณวัตถุที่จัดแสดงจึงไม่สามารถศึกษาต่อยอดเพิ่มเติมได้ และไม่มีห้องอนุรักษ์โบราณวัตถุ โดยหากมีโบราณวัตถุชำรุดหรือเสื่อมสภาพก็จะมีเจ้าหน้าที่ดูแลโดยตรง และในสภานโยบายในการเก็บรักษา ทางโรงเรียนได้มีการพยายามที่จะศึกษาอยู่เสมอจากหนังสือการอนุรักษ์โบราณวัตถุเบื้องต้นของกรมศิลปากรและศึกษาวิธีการเก็บรักษา แต่ยังไม่มีการแก้ปัญหาการเสื่อมสภาพของโบราณวัตถุอย่างจริงจัง โดยเฉพาะการเสื่อมสภาพอันเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงทางชีววิทยา คือ แมลง รา จุลินทรีย์ และสัตว์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นอันตรายกับวัตถุประเภทผ้าและกระดาษ (Chareonpoj et al., 2004: 15) ในส่วนการรักษาความปลอดภัย ภัยจากธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม ทางโรงเรียนก็ได้มีการเตรียมตัวเพื่อแก้ปัญหาเช่นกัน และด้านการศึกษาค้นคว้าของศูนย์วัฒนธรรม การจัดแสดงก็ควรแบ่งเป็นสัดส่วนให้มากขึ้น ควรมีการจัดกิจกรรมเพื่อการศึกษาอย่างต่อเนื่อง มีระบบการประชาสัมพันธ์ที่ดี (Office of the National Museum, Fine Arts Department, Ministry of Culture, 2007: 95-96) โดยในปัจจุบันมีผู้เข้ามาชมศูนย์ฯ เพื่อศึกษาหาความรู้ทางวัฒนธรรมมากกว่าเพื่อการท่องเที่ยว เพราะการท่องเที่ยวถือเป็นเหตุผลรองมากกว่าหรือเป็นผลพลอยได้ ถึงแม้บุคลากรมีน้อยแต่ก็สามารถพิสูจน์ให้เห็นว่าศูนย์ฯ มีการก่อตั้งและการดูแลจัดการด้วยใจของคนในชุมชนบ้านเพียนาโดยแท้จริง จึงทำให้ความเข้าใจได้ง่ายเพราะเป็นเรื่องใกล้ตัว ทำให้เกิดความรักความหวงแหนและอยากจะช่วยกันดูแลรักษามรดกของชุมชนให้คงอยู่สืบต่อไป

รูปแบบการจัดการที่เหมาะสม คือ การจัดการพิพิธภัณฑ์เชิงบูรณาการที่อยู่บนฐานของการพึ่งตนเองและพึ่งพาปัจจัยภายนอกอย่างเหมาะสมบนฐานความรู้ความสามารถที่มีอยู่ในชุมชนและเป็นการจัดการที่สร้างประโยชน์ให้แก่ชุมชนและสังคมได้อย่างยาวนานโดยวิธีการที่ให้ศูนย์วัฒนธรรมฯ แห่งนี้มีการจัดการที่เชื่อมโยง พึ่งพิงอาศัยกันในมิติต่าง ๆ ดังนี้

1. มิติด้านการเมือง คือ การให้หน่วยงานราชการในท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ (อบจ.) และ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) หนองไผ่ เป็นผู้ประสานด้านการจัดพิพิธภัณฑ์กับชุมชน
2. มิติด้านเศรษฐกิจ คือ ต้องมีการกำหนดให้พื้นที่ภายในศูนย์วัฒนธรรมฯ เป็นพื้นที่การอนุรักษ์ทรัพยากรทางโบราณคดีวัฒนธรรม และเพิ่มมูลค่าของสินค้าธุรกิจพิพิธภัณฑ์ผ่านการสร้างสัญลักษณ์
3. มิติด้านการท่องเที่ยว คือ ทำเส้นทางท่องเที่ยวที่มีความเชื่อมโยงกับทรัพยากรวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชน โดยเพิ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวและการประชาสัมพันธ์

อภิปรายผล

จากการศึกษาพบว่า ศักยภาพของศูนย์วัฒนธรรมที่พบคือ การมีชุดความรู้ในเชิงวัฒนธรรม ประวัติความเป็นมา วิถีชุมชนในเชิงเอกสาร จารึก โดยมีหลักการและแนวปฏิบัติที่ชัดเจน มีการจัดการเชิงพัฒนา และฐานข้อมูลที่สัมพันธ์กับกระบวนการวิจัยเชิงพัฒนาศูนย์วัฒนธรรมให้มีความยั่งยืนในฐานะแหล่งเรียนรู้ของท้องถิ่น โดยผู้คนมีส่วนร่วมอันเป็นผลจากความภาคภูมิใจของผู้คนในท้องถิ่นที่เป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ชาติ การศึกษาค้นคว้านี้ช่วยให้เห็นความสำคัญของศูนย์ฯ มากขึ้น ช่วยทำให้สิ่งของที่มีความหมายทางวัฒนธรรม ไม่กระจัดกระจายสูญหายจากการทำบัญชีฐานข้อมูลทางวัฒนธรรม เพื่อให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้ เป็นการปลูกจิตสำนึกในท้องถิ่น และปลูกฝังให้เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง รู้รากเหง้าของตนเอง ตลอดจนเชื่อมั่นในวัฒนธรรมของตน และเป็นรากฐานของการท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งอาจจะต้องมีการเพิ่มเติมในหลักสูตรท้องถิ่นศึกษาของสถานศึกษาในท้องถิ่น โดยสอดคล้องกับแนวคิดของ Wallipodom ที่เสนอว่า พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นมีหน้าที่หลักในการสงวนรักษา

อนุรักษ์ จัดแสดง และให้การศึกษาวัฒนธรรมท้องถิ่นแก่คนในท้องถิ่น และมีบทบาทในการสร้างจิตสำนึก ความภาคภูมิใจในการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของผู้คน (Wallipodom, 1996: 12) และงานวิจัย ของ Sararat, Mekwan, & Thaklong เรื่อง “Creative Museum Management for Cultural Tourism in SiSaKet Province” ที่ว่า เนื้อหารายวิชาท้องถิ่นของเราในจังหวัดศรีสะเกษขาดความ ชัดเจนในหัวข้อภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนั้นหลักสูตรเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นอีกตัวหนึ่งที่สำคัญที่จะชี้วัดใน การอนุรักษ์ภูมิปัญญาอีสานและจัดการศูนย์วัฒนธรรมแห่งนี้ (Sararat, Mekwan, & Thaklong, 2019 : 210) และการท่องเที่ยวถือเป็นผลพลอยได้ที่เกิดจากศูนย์ฯ ซึ่งช่วยให้ชาวบ้านมีรายได้ อันเป็นการช่วยลด ภาวะการณียายถิ่นของชุมชนด้วย (Sirindhorn Anthropology Centre, Silpakorn University, 2000: 10) ดังกล่าวจะต้องได้รับความร่วมมือจากภาครัฐด้วย ซึ่งสอดคล้องกับบทนาในเอกสารของโรงเรียน บ้านเพียนาม เรื่อง “หลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนบ้านเพียนาม : ชุมชนและท้องถิ่นของเรา” ที่ว่า รัฐได้ กำหนดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม โดยกำหนดให้เป็นสิทธิและหน้าที่ของ ประชาชนทุกคนในการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม ทั้งการเป็นผู้รับผิดชอบในการบริหารจัดการ การ อนุรักษ์ฟื้นฟูบำรุงรักษา และใช้ประโยชน์โดยมีหน่วยงานภาครัฐคือ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรม แห่งชาติให้การส่งเสริมสนับสนุนประสานงาน การดำเนินงานด้านวัฒนธรรมขององค์กร หน่วยงานสถาบัน ต่าง ๆ โดยให้มีการจัดตั้งสภาวัฒนธรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรมอำเภอ สภาวัฒนธรรมตำบล (Ban Phia Nam School, 2008 : 2-3) และสอดคล้องกับการศึกษาของ Tiraprasert ที่ศึกษาเรื่องพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน การแสดงทางวัฒนธรรม และกระบวนการรื้อฟื้นความเป็นไทยเบิ้ง ซึ่งพบว่า การจัดทำพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน และกิจกรรมทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นจากความเปลี่ยนแปลงทางสังคม และมีนักวิชาการเข้ามาศึกษา มี ปฏิสัมพันธ์กับชาวบ้านอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ชาวบ้านเกิดความตระหนักในวัฒนธรรมของตน และสร้าง พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านไทยเบิ้ง โคกสูง เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของตน (Tiraprasert, 2005: 65) ดังกล่าวเป็นแนวทางสำคัญที่จะชี้วัดในการพัฒนาศักยภาพศูนย์วัฒนธรรมแห่งนี้ได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

ควรนำงานวิจัยนี้ไปต่อยอดโดยการตั้งกลุ่มผู้มีความรู้เรื่องประวัติศาสตร์ชุมชนรวบรวม ข้อมูลเพื่อเป็นการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชนบ้านเพียนามสู่สากล สร้างเป็นกิจกรรมการเรียนรู้โดย ปู่ย่าตายายสู่ลูกหลาน และการสอดแทรกการศึกษาความรู้เหล่านั้นผ่านบทเรียนของนักเรียนและเยาวชน ในพื้นที่ของตนเองเป็นประจำและต่อเนื่อง และควรจัดทำงบประมาณในการดำเนินงานของศูนย์ วัฒนธรรมฯ อย่างต่อเนื่อง รวมถึงจัดทำแผนในการพัฒนาศูนย์วัฒนธรรมฯ ให้สามารถดำเนินการได้อย่าง ยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ศึกษาการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับพื้นที่ใกล้เคียง ทั้งมิติทางประวัติศาสตร์ ศาสนาธรรมชาติ และวัฒนธรรม อย่างบูรณาการ

REFERENCES

Alai Hongthong. (1998). Dissemination of local wisdom to Ban Phia Nam to the international community. SiSaKet: Ban Phia Nam School, Mueang District, SiSaKet Province and SiSaKet Teacher Saving Cooperative. [In Thai]

- Ban Phia Nam School. (2008). **Curriculum of Ban Phia Nam School: Our Community and Local**. SiSaKet: Ban Phia Nam School. [In Thai]
- Ban Phia Nam School. Muang SiSaKet District Primary Education Office (1998). **Registration of tools and equipment for cultural centers and community museums**. SiSaKet: Ban Phia Nam School. [In Thai]
- Chakri Pokphon. (2020). Interview, 12 March. SiSaKet Province. [In Thai]
- Chanwit Tiraprasert. (2005). **Local Museum: Cultural Performance and the process of Restoring Thai identity**. (Master of Arts thesis). Bangkok: Faculty of Sociology and Anthropology. Thammasat University. [In Thai]
- Committee for SiSaKet Teacher Saving and Cooperative. 43rd edition. (2000). **Member Manual of SiSaKet Teacher Saving Cooperative Limited**, Ubon Ratchathani: Ubon Yong Sawat Offset. [In Thai]
- History, Culture, Identity and Wisdom, SiSaKet Province**. (2006). SiSaKet: SiSaKet Provincial Office and Network Parties. [In Thai].
- Jira Chongkol. (1989). *Museology*. Bangkok: Fine Arts Department. [In Thai]
- Kaew Sangngam. (2020). Interview, 12 March. SiSaKet Province. [In Thai]
- Kham Silawong. (2020). Interview, March 12, SiSaKet Province. [In Thai]
- Narong Silawong. (2020). Interview, March 31. SiSaKet Province. [In Thai]
- Office of the National Education Commission (1999). **Policy on promoting Thai wisdom in educational management**. Bangkok: Charoen Phon cover printing. [In Thai]
- Office of the National Museum, Fine Arts Department, Ministry of Culture. (2007). **Local museums** guide. Bangkok: Office of the National Museum. [In Thai]
- Ornkamon Jaiboon. (2020). Interview, March 31. SiSaKet Province. [In Thai]
- Parichat Phongkhla. (2020). Creative Local Wisdom in Huai Samran Basin for Gastronomy Tourism around SiSaKet Rajabhat University. **Sisaket Rajabhat University Journal**. Vol.14 (pp.166 - 178) No.2 May– August 2020. [In Thai]
- Phenphan Chareonphon. (2005). **Documentation for study of Museology**. Bangkok: Institute of Thai Studies. Chulalongkorn University. [In Thai]
- Phenphon Silawong. (2020). Interview, March 5. SiSaKet Province. [In Thai]
- Pimpa Rungrueang. (2020). Interview, March 5. SiSaKet Province. [In Thai]
- Pornthip Hawichit; and Others. (2018). The Effect of Using Local Wisdom to Develop Conclusion Writing of Mathayom Suksa I Students at Satri Siriket School in Si Sa Ket Province. **Sisaket Rajabhat University Journal**. Vol.12 (pp.47 - 56) No.1 January – April 2018. [In Thai]
- Pradit Silabut. (2020). Interview, April 15. SiSaKet Province. [In Thai]
- Sayan Praichanchit. (2004). **Community restoration of archaeological resources and museum management**. Bangkok: Project to promote learning for a happy community. [In Thai]

- Sirindhorn Anthropology Centre, Silpakorn University. (2000). **Academic seminar: Local museums in Thailand**. Bangkok: Sirindhorn Anthropology Centre. [In Thai]
- Srisak Wallipodom. (1996). Development of a museum in Thailand. **Documentation of Academic seminars for local museums in Thailand**. Bangkok: Sirindhorn Anthropology Center. [In Thai]
- Somluk Chareonpoj; and others. (2004). **Guide to local museums**. Bangkok: Office of the National Museum, Fine Arts Department. [In Thai]
- Song Sawat Thongyoon. (1998). **History, culture and local wisdom, Wat Phia Nam, Nong Phai Subdistrict, Mueang SiSaKet District, SiSaKet Province**. SiSaKet: Academic Paper no. 12/41, Ban Phia Nam School, Mueang SiSaKet District Primary Education Office. [In Thai]
- Suban Hongthong; And Thiranan Aphichatseni. (1998). **History, culture and local knowledge of Ban Lao Community, Moo. 7, Nong Phai Subdistrict, Mueang SiSaKet District, SiSaKet Province**. SiSaKet: Academic Paper No. 10/41, Ban Phia Nam School, Office of Primary Education, Mueang SiSaKet District. [In Thai]
- Teerasan Thanlaikham. (2012). **Special problems in public health: The Quality of Groundwater for Consumption of Pien Nam Village, Nong Phai Subdistrict, Mueang District, SiSaKet Province**. (Independent Study Report of Bachelor of Science Degree). Ubon Ratchathani: College of Medicine and Public Health, Ubon Ratchathani University. [In Thai]
- Thanyapong Sararat, Chutima Mekwan, Numphung Thaklong (2019). Creative Museum Management for Cultural Tourism in SiSaKet Province. Roi Et: **Report of the 2nd National Academic Conference of Mahamakut Buddhist University, Roi Et Campus**; August 24, 2019. Roi Et: Mahamakut Buddhist University, Roi Et Campus. 209-226. [In Thai]
- Waraporn Phueaklek. (1999). *Thai Art Museum*. Bangkok: Compact Print. [In Thai]
- Watin Wongwan. (2020). Interview, March 12. SiSaKet Province. [In Thai]